

Biblioteka i informacja w komunikowaniu
Pod red. Marii Kocójowej.
Kraków: Wydaw. Uniw. Jagiell., cop. 2000.

Biblioteka i informacja w komunikowaniu pod red. Marii Kocójowej to książka wydana z okazji 25-lecia Studiów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1974 roku do czerwca 1996 roku placówka ta mieściła się w strukturze Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, początkowo jako Zakład, a od 1992 jako Katedra z własnym kierunkiem studiów i siedzibą w Bibliotece Jagiellońskiej. Następnie od 1987 roku przy ul. Gołębiej 16 w wyremontowanym społecznie budynku tzw. Kolegium Opolskiego. Od roku akademickiego 1996/97 Katedra BIN IFP UJ została podniesiona do rangi Instytutu BIN UJ i weszła w strukturę Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej.

W latach 1949-1951 na UJ prowadzono specjalizację bibliotekarską dla studentów Wydziału Filologicznego i Filozoficzno-Historycznego, następnie w latach 1970-1975 utworzono Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa. Starania te były zasługą wybitnego bibliotekarza prof. Jana Baumgarta, zostały one uwieńczone przy aktywnej współpracy prof. dra hab. Stanisława Grzeszczuka z Instytutu Filologii Polskiej otwarciem wspomnianych już wyżej pełnych studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w roku akademickim 1974/1975. Właśnie jubileusz ten uczczono tą księgą.

W książce tej zawarto informacje o IBIN UJ oraz przedstawiono artykuły pracowników naukowych IBIN UJ, będące wynikiem ich zainteresowań badawczych, a dotyczące informacji w komunikowaniu oraz biblioteki i książki w komunikowaniu.

Z artykułów dotyczących informacji o działalności IBIN na uwagę zasługuje artykuł dr hab. Wandy Pindlowej *Partnerzy*

w kraju i zagranicą, z którego to dowiadujemy się, że IBIN UJ współpracuje z Biblioteką Jagiellońską, z Wydawnictwem Ossolineum PAN, z Akademią Ekonomiczną, z Biblioteką Główną AGH, z Wojewódzka Biblioteką Publiczną, z Biblioteką Muzeum Narodowego, z Biblioteką Główną Akademii Rolniczej, z Biblioteką Główną Politechniki Krakowskiej, z Biblioteką Papieskiej Akademii Teologicznej, z ośrodkami Informacji Naukowej w Krakowie, z Archiwum Miasta Krakowa, z Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Wyższej Szkole Pedagogicznej (obecnie Akademii Pedagogicznej). Z placówek ogólnopolskich szczególną współpracę rozpoczął z Uniwersytetem Wrocławskim i Warszawskim, ale także szczególnie żywe kontakty łączą go z IBIN Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, z Biblioteką Narodową, ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, z Polskim Towarzystwem Bibliologicznym, z Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy. Współpraca zagraniczna obejmuje m. in. bezpośrednią współpracę pomiędzy uczelniami oraz odpowiednimi jednostkami z danych uczelni; umowy dwustronne podpisane pomiędzy poszczególnymi jednostkami danych uczelni; współpracę popieraną przez British Council, staże. Najdawniejsze więzy łączą IBIN UJ z Katedrą Informacji Naukowej Uniwersytetu Wileńskiego. Krajem oficjalnej współpracy była Bułgaria, jeszcze od 1983 roku. Była to umowa z Uniwersytetem im. Klimenta Ochrydzkiego w Sofii z jego Katedrą Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Goszczono w Krakowie również z wykładami m. in. Derka Austina, kierownika Działu Bibliograficznego w British Library (1977), Toma Wilsona z Sheffield University, wówczas redaktora czasopisma *Social Science Information Studies* i jednocześnie kierownika Institute of Information Studies w Sheffield University (1979). W tym samym roku odwiedził IBIN UJ Peter Williams, dziekan Wydziału Bibliotekoznawstwa z Loughborough University.

O prawdziwej dwustronnej współpracy z Wielką Brytanią można mówić dopiero od 1980 roku, kiedy to Instytut Brytyjski w Warszawie zaproponował IBIN UJ umowę wymianie

osobowej i współpracy z najnowocześniejszą w Wielkiej Brytanii School of Librarianship w Aberystwyth w Walii. IBIN współpracował również z innymi krajami min. ze Stanami Zjednoczonymi, Niemcami, Francją, Szwecją, Danią, Węgrami, Izraelem.

O rozwoju badań naukowych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ pisze dr hab. Maria Kocójowa. Powstały w latach siedemdziesiątych zespół Zakładu BIN Instytutu Filologii Polskiej składał się wyłącznie z humanistów : filologów polskich, historyków i jednego bibliotekoznawcy. Były to osoby posiadający długoletnią praktykę w BJ lub innych bibliotekach krakowskich, jak i na UJ, osoby na kierowniczych stanowiskach o znacznym dorobku naukowym. Działalność naukowa na polu książki i bibliotek była dla nich interesującym dodatkiem do szeroko pojętych badań historycznych z literatury, nauki, kultury.

Dorobek ten na tle innych uczelni przedstawiał się pokąźnie. Tematy te były na ogół ujmowane w perspektywie interdyscyplinarnej, ważnej dla pokazania roli książki, biblioteki i informacji dla życia umysłowego i kulturalnego. Była to kontynuacja badań prowadzonych od stuleci na wielu wydziałach UJ m. in, Jerzego Samuela Bandtkiego, Karola i Stanisława Estreicherów, Kazimierza Piekarskiego, Aleksandra Birkenmajera, Jana Baumgarta i in. Podjęcie z Zakładzie BIN UJ kontynuacji tego typu opracowań skutecznie przyczyniło się do dalszego budowania prestiżu dyscypliny BIN, a przy tej okazji krakowskiej placówki uniwersyteckiej.

W latach 1974-1978, tematyka prac naukowych skupiała się wokół następujących zagadnień: roli książki w kulturze polskiej, wybranych problemów współczesnego bibliotekarstwa polskiego, analizy potrzeb użytkowników informacji naukowej i wybranych zagadnień systemów informacyjnych.

W latach 1980-1989 kontakty zagraniczne pomagały zrozumieć przyczyny odmiennej atrakcyjności studiów BIN na zachodzie oraz poznać różnice w stosunku do rzeczywistości polskiej, a także zrozumieć konieczność przemian w mentalności polskich bibliotekarzy. Dostęp do najnowszej literatury

profesjonalnej zaktywizował badania nad współczesnym bibliotekarstwem i informacją naukową. W ten sposób wprowadzono modyfikacje do programu badawczego i skupiono się na następujących grupach problemowych: książka i biblioteka w procesie komunikacji społecznej; problematyka teorii i metodologii oraz dydaktyki w nauce o książce bibliotece i informacji naukowej; rozwój informacji naukowej w Polsce i na świecie. Przemiany po roku 1989 spowodowały wzmożenie bezpośredniej wymiany doświadczeń naukowych zagranicą, w tym okresie nastąpiła intensyfikacja międzynarodowych projektów badawczych. Program badawczy w latach 1990-1999 został wzbogacony o nowe tematy, głównie wynikające z zastosowania nowoczesnych technik w edukacji i w badaniach naukowych, dotyczących współczesności, jak i przeszłości. Na pierwszy plan wysunęły się zagadnienia nadążania za tendencjami globalnymi w zakresie edukacji BIN, informacji naukowej, zagadnienia zarządzania bibliotekami i systemami informacyjnymi, ważne dla procesów komunikowania. Zespół BIN UJ tworzy też bazy danych w Internecie oraz off line, przydatne dla edukacji i badań naukowych nie tylko z BIN.

Anna Gruca, absolwentka pierwszego rocznika studiów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej wspomina lata studiów, wykładowców, koleżanki i kolegów, zwraca uwagę na różnice w programie studiów za jej czasów i obecnie. Program studiów był nastawiony na przedmioty humanistyczne, dużo było zajęć z zakresu historii literatury, nie tylko polskiej, historii i teorii kultury, wspomina również zajęcia w Bibliotece Jagiellońskiej, które umożliwiały poznanie przyszłego warsztatu pracy na co dzień.

W części dotyczącej prac naukowych pracowników IBIN Wanda Pindlowa pisze o „Ścieżkach „Infostrady”” oraz o rozdrożach informacji naukowej. Władysław Szczęch o Sieci Free-Net, która to powstała w 1986 roku w Cleveland (USA) z inicjatywy dra T. Grundnera. Celem twórców sieci Free-Net było zainspirowanie i zaktywizowanie przedsięwzięć zmierzających do udostępnienia dostępu do sieci komputerowych

jak najszerszym kręgom społeczeństwa, szczególnie ludziom młodym oraz poszukującym szybszego dostępu do informacji. Sieci te powstały najpierw w USA, następnie w Kanadzie, Australii oraz w krajach europejskich. Problematyce sieci Free-Net poświęcone są zajęcia specjalistyczne prowadzone dla studentów czwartego roku bibliotekoznawstwa i informacji naukowej UJ w formie komputerowej gry dyskusyjnej.

Ks. Jan Bednarczyk - Dyrektor Biblioteki PAT, napisał o współpracy bibliotek kościelnych w ramach Federacji FIDES oraz Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych, przedstawił historię powstania Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES od pierwszych inicjatyw w 1979 roku do zatwierdzenia jej statutu przez Konferencję Episkopatu Polski w 1995 roku. Przedstawił najważniejsze prace Federacji, szczególnie w zakresie komputeryzacji bibliotek kościelnych w Polsce, wymienił przyszłe zadania FIDES-u. W drugiej części artykułu omówił powstanie i rozwój Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych, uwzględniając podstawowe projekty realizowane przez Radę w latach 1961-1998, jednocześnie przedstawiając informacje o przebiegu Zgromadzenia Ogólnego Międzynarodowej Rady w Krakowie w 1998 roku.

Maria Próchnicka wyniki swoich prac badawczych przedstawiła w artykule *Modelowanie procesu wyszukiwania informacji*. W teorii informacji modelowanie procesów jej wyszukiwania ma istotne znaczenie jako podstawa prac projektowych, dotyczących systemów informacji. Autorka wychodząc od krytyki zbyt wąskich, zakładających stabilność i definiowalność potrzeb informacyjnych modeli standartowych procesu wyszukiwania informacji, omówiła inne podejścia do modelowania: poznawcze, kładące nacisk na potrzeby konsytuacyjne wyszukiwania oraz konwersacyjne, uwypuklające interakcyjność tego procesu. Najwięcej uwagi poświęca modelom konwersacyjnym, posługującym się w opisie interakcji użytkownika z systemem „metaforą dialogu”. Podjęła próbę charakterystyki i wyodrębnienia cech specyficznych użytkownika z systemem.

Sabina Cisek zajęła się problematyką filozoficzną we współczesnej nauce o informacji. Problematyka filozoficzna nabiera coraz większego znaczenia we współczesnej nauce o informacji, jest to widoczne w rosnącej liczbie publikacji na ten temat. Autorka podejmuje kwestie filozoficzne (ciało- umysł, materialne-idealne, obiektywne- subiektywne, fizyczne - psychiczne etc.) obecne w jądrze nauki, podstawy epistemologiczne bądź ontologiczne omawianej dziedziny, paradygmaty oraz filozoficzne aspekty wybranych badań szczegółowych (ostensywny model potrzeb informacyjnych tzw. ontologie w systemach ekspertowych).

Remigiusz Sapa omawia *Komputerowe katalogi biblioteczne w środowisku informacyjnym Internetu*. Katalogi biblioteczne, funkcjonujące do tej pory w pewnym oderwaniu od innych źródeł informacji, znalazły się w internecie w otoczeniu wielu różnych narzędzi pozyskiwania informacji. Tradycyjne podejście do zarządzania informacją w katalogach bibliotecznych gwarantuje dużą kontrolę nad informacją i jej jakością, ale z drugiej strony wydaje się, że może to spowodować nienadążanie za rozwojem elektronicznych zasobów informacyjnych, podczas gdy ich aparat wyszukiwawczy nie będzie odpowiadał oczekiwaniom użytkowników. Konieczne jest nowe i całościowe podejście do roli bibliotek w środowisku Internetu. Katalogi internetowe umożliwiają dostęp do informacji posegregowanej i sklasyfikowanej pod względem tematycznym i pozwalają na prowadzenie poszukiwań, postępując od pojęć ogólnych do szczegółowych. Ich użytkowników z reguły napotykać jedynie bardzo ogólny i nierozbudowany w głąb podział dziedziny. Wyszukiwarki pozwalają na dostęp bezpośredni do dokumentów internetowych, często wyposażone są w katalogi, łącząc w ten sposób w jedno różne narzędzia. Z reguły jednak nie precyzują one jasno na jakich zasobach dokonywane jest przeszukiwanie, w rzeczywistości jednak ograniczają swoje działanie do pewnych zbiorów. Działanie większości wyszukiwarek nie miałoby sensu bez istnienia mechanizmu rankingowego w odniesieniu do zbioru wyników.

Sposób wprowadzania informacji nie pozostaje bez wpływu na aparat wyszukiwawczy. W przypadku katalogów bibliotecznych podstawowym sposobem na dotarcie do pożądanej informacji jest przeszukiwanie i przeglądanie poszczególnych indeksów, a nie jak w przypadku wyszukiwarek od razu całych zasobów środowiska. Środowisko www przyzwyczajają użytkowników do kompleksowego zaspokajania ich potrzeb. Rezultatem poszukiwań jest zbiór zawierający pełne teksty, pliki dźwiękowe, graficzne. Katalogi biblioteczne dają jedynie dostęp do metainformacji - nie są więc najczęściej w stanie zaspokoić potrzeb informacyjnych użytkownika. Integracja z nowym środowiskiem mogłaby oznaczać umożliwienie bezpośredniej nawigacji od metainformacji do samej informacji przechowywanej w postaci cyfrowej gdzieś w Internecie. Autor konstatuje, że nie można dłużej traktować katalogów bibliotecznych jako zjawisk statycznych, mających przetrwać w niezmienionej postaci całe pokolenia, należy spojrzeć na nie jak na proces i starać się oceniać i badać nie tylko ze względu na cechy opisujące ich stan tu i teraz, lecz ze względu na kierunki i tempo zmian oraz relacje z ich środowiskiem. W przeciwnym razie uważa autor, że może im grozić pozostanie poza nawiasem dynamicznego środowiska naturalnego człowieka XXI wieku.

Małgorzata Stanula-Boroń poinformowała o nowym programie kształcenia studentów BIN promujących potrzebę zdrowia będącego realizacją Narodowego Programu Zdrowia 1996-2005. W ramach specjalizacji Elektroniczne źródła informacji studenci zapoznają się z problemami zdrowotnymi, warunkami wzmacniającymi zdrowie, z szeroko rozumianą teorią promocji zdrowia oraz działaniami naukowo-badawczymi inspirowanymi przez World Health Organization.

Małgorzata Jaskowska zajęła się problemem informacji naukowej w systemie komunikowania społecznego. Komunikowanie naukowe jako proces przekazu informacji odbywało się w zasadzie w środowisku naukowym, natomiast kształtujące się obecnie społeczeństwo informacyjne tworzy nowy model uprawiania nauki. Informacja naukowa nie jest tylko

rezultatem badań naukowych, ale staje się przedmiotem komunikowania nie tylko na poziomie międzyosobowym i instytucjonalnym, ale masowym. Na tym ostatnim poziomie może być traktowana jako dobry towar, który podlega prawom ekonomii.

Małgorzata Janiak przedstawiła punkty styczne dla teorii chaosu i teorii informacji względem przewidywalności, a właściwie nieprzewidywalności informacji. Celem autorki jest przedstawienie wniosków płynących z twierdzeń chaosu, które mówią, że długoterminowe przewidywania nie mogą ani opisywać całego układu, ani nie mogą w pełni spełnić się w przyszłości. Teoria chaosu wykazuje, że nie wszystkie drogi rozwoju są prawdopodobne w równym stopniu. Natura faworyzuje tylko niektóre z nich, stąd wynika większa wartość informacji w momencie jej zdobycia czy też otrzymania.

Jacek Wojciechowski zajął się komunikacją nieinformacyjną, twiedząc, że bibliotekarstwo nie jest tożsame z rozpowszechnianiem informacji, a informowanie nie wyczerpie wszystkich znamion komunikowania.

Krystyna Bednarska-Ruszajowa napisała o rozterkach badacza, zajmującego się tematem biblioteki i książki w utworach literackich, zwracając uwagę na niebezpieczeństwa metodologiczne zarówno na etapie doboru materiału jak i jego interpretacji. Warunkiem sukcesu zrealizowania takiego tematu jest dobra znajomość warsztatu historyka literatury i umiejętność interpretacji utworu literackiego.

Wiesław Bienkowski przedstawił zmiany, jakie dokonały się w latach 1978-1998 w kulturze umysłowej, artystycznej i religijnej Krakowa, a więc za czasów pontyfikatu Jana Pawła II.

Krzysztof Jaśko w artykule *Przedruki z Paryskiego Instytutu Literackiego w Krakowskich Oficynach Podziemnych 1982-1990* omawia działalność dziesięciu największych krakowskich oficyn podziemnych, które w latach 1982-1990 zajmowały się min. przedrukowywaniem książek na emigracji. Szczególnie bierze pod uwagę przedruki dokonywane z wydawnictw ciągłych i książek z paryskiego Instytutu Literackiego. Autor podaje zestawienia statystyczne, ukazujące

dorobek poszczególnych wydawnictw i tytuły najczęściej przedrukowywanych książek w oficynach krakowskich.

Jerzy Roniker pisze o szkolnych podręczniku historii i podręcznikach do szkół średnich w okresie 1929-1990, Piotr Lechowski o likwidacji skutków drugiej wojny światowej w polityce biblioteczej PRL (1945-1950), Anna Fitowa o działalności naukowej, edytorskiej i informacyjnej profesora Stanisława Kota (1885-1975), Anna Gruca o wydawcach w Krakowie w latach 1878-1914.

Wszystkich, którzy są zainteresowani historią ostatniego 25-lecia IBIN UJ oraz problemami badawczymi pracowników tej placówki odsyłam do lektury książki wydanej w ramach *Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego MCCXLII* i *Prac z Bibliotekoznawstwa Informacji Naukowej* pod red. Marii Kocójowej (Zeszyt 4 [6] 2000).

oprac.
Renata Dulian
Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej
Kraków